

Gerard M. Hopkins naplójából¹

1869. dec. 23. – Tegnap reggel azt álmodtam, hogy George Simcox-szal vagyok, s azon gondolkodom, hogy ott kellene hagyni, különben elmulasztom a csengetést, mely portási feladatomban (12-én portásnak neveztek ki, legalább két hónapig kell betöltenem ezt a hivatalt). Tudtam, hogy álmodom, s ez különös álombéli dilemmához vezetett: vagy nem is vagyok Simcox-szal igazából, mely esetben mindegy, mit teszek, vagy ha igen, akkor sem kell semmit tennem, mert majd úgymint felébredek – ettől megnyugodtam.

Egy másik napon, az esti litánia után, amikor a rektor atya éppen az elmélkedési passzusokat² adta meg, fáradt lévén lehunytam a szemem s úgy merültem álomba, hogy közben továbbra is hallottam a hangját. Mivel álomképeim az általa mondottakhoz kapcsolódtak, az egyik apostolt láttam – az apostolokról beszélt éppen –, s mintha nekidőlt volna valami fatárgy, kb. méternyi hosszú és 10 centi széles, dobozszerű, melyről két hosszanti oldal hiányzott. Még akkor sem jöttem rá, mit keres ott ez a tárgy, miért akadályozza az apostolt. Ezt a tárgyat pedig gyakran láttam egy melléképületben és mivel azon a héten „A Secretis”³ voltam, hosszabban is szemem előtt volt, s töprengtem is rajta, hogy mi lehet: valójában arra használják, hogy a falhoz tartson egy kupacnyi salakot, így védve az elfagyástól azt a cserépcsövet, mely egyfajta kitüremkedésként a falból jön ki és oda is megy vissza. Pont azok a dolgok történnek a felszínre ilyenkor, amik közönyös benyomást keltenek, amiket az elme, vagy azért, mert nehezen kivehetőek voltak, vagy mert más, figyelmét jobban lekötő gondolatok közepette észlelte őket, nem tudta, hova tegyen és nem öntött határozott formába. – Igaznak tűnik Ed. Bond kijelentése, hogy minden álom visszavezethető valami olyanhoz, amit ébren tapasztaltunk, többnyire az utóbbi időben – bár én ezt nem terjesztem ki minden esetre. Viszonyuk viszont valami badarság is lehet, például egy szójáték: emlékszem, egyszer rájöttem egy ilyen szójátékos kapcsolatra, de hogy mi volt, már nem tudom felidézni. [...]

1870. ápr. 4. – Miközben a sötétben levettem a gyapjú mellényem és véletlenül végighúztam az ujjam az anyagon, az szikrát vetett az elektromosságtól. Ez megmagyarázza azt a pattogó hangot, amit már többször hallottam.

Március 22-én kikerdeztem a Brentford fiúkat arról a kísértet-történetről, amelyet a múltkor meséltek. Norrisék bolgárkertészetében a Sion köz mellett van egy hely, ahol egyszer, a hagyomány szerint két szántóvető odaveszett (azt hiszem, néhány fiúval együtt): ahogy a földnyelvnél kanyarodtak az ekével és a négy lóval, beleestek egy letakart kútba, melyet nem vettek észre. És most ha ezen a helyen odahajtjuk fülünket egy falhoz, hallani lehet a lovak lépteit és a férfiak dúdolását munkájuk közben. – De a Sion House-hoz is tartoznak kísértetek. Pl. van egy kép (a Szűzanyáról, ha jól emlékszem) egy ólomüveg ablakon, amelyet minden évben betör, majd megjavít egy láthatatlan kéz.

Azon a héten a segítőtestvérek között voltam. Fitzgerald testvér tovább variálta a következő történetet. Singlandben, mely Limerick megyében van, ahonnan ő maga is származik, van egy télen meleg, nyáron dermesztően hideg forrás, egyfajta Hippokréné. Irül Torgha Shesheree (?), azaz a Két ló forrása a neve, melyet arról kapott, hogy egyszer elsüllyedt ott két igásló és nyomukban víz tört elő. (De a történetnek abban a változatában, amit először hallottam és lejegyeztem, bikákat vittek itatni, amikor megnyílt a föld, hogy elnyelje őket, és ennek helyén fakadt a forrás: talán valamit félreérthettem.) – Az ő változata viszont az, hogy az igáslókat vitték itatni, azok süllyedtek el, és a forrás azóta jóval bőségesebb: gondolom, csodás meleg vize és hideg vize is azóta ered. Körülbelül – [itt hónapokkal ezelőtt megálltam és nem tudom befejezni a mondatot: biztosan a méretét vagy a mélységét akartam megadni]. Van benne két terebélyes kő, amelyek egyikében az egyik ló patanyoma található, és ha vállig ledugja benne az ember a karját, a lyuk alja is kitapintható.

Ismert egy örült nőt is, aki a „jóságos emberkével” tartott kapcsolatot. Kijárt hozzájuk és mindig szalmával teli kötevényben tért vissza, melynek, úgy tűnik, valami köze lehetett hozzájuk. Fivére, hogy leállítsa őt, egyszer megütölte, és a csontjait fájlaló szegény teremtetést hiába várták a tündérek a találkára a szokásos időben. De a fivér meg is fizetett mindezért, mert a tündérek kirángatták ágyából és olyan alapos verést kapott tőlük, hogy egy hétig ki se bírt mozdulni a házból.

Byrne testvér: – A gyephoki és a kelta futball népszerű játékok Írországban és mindig Húshagyókeddre esik a nagy nap, hogy „érdemeik” jutalmazza. Ezen a napon az egyik kitüntetett futballjátékos éppen hazafelé tartott, amikor egy elhagyatott tisztáson labda gurult lábához; elrúgta magától, mire valaki visszarúgta neki; kisvártatva azon találta magát, hogy egy egész csapat tündérral játssza a játékot egy számára ismeretlen helyen. A tündérek nem akarták útjára engedni, mindent megtettek, hogy szórakoztassák, táncoltak, birkóztak előtte, hogy mulatságban ne legyen hiánya. Csak evésre nem tudták fogni, mert ő, tudva, hogy ha megenné, amit a tündérek adnak, örökre az övék lenne, éhezett inkább, mire ők, félve, hogy esetleg miattuk hal meg, végül is megmutatták neki a helyes utat hazafelé. Hazaérvén egy fazék kását talált a tűzön. Még le sem nyelt egy merőkanálnyit, máris nekiestek a tündérek és megint elkezdték magukkal húzni. Erre ő az ajtófélfába kapaszkodván a szentek segítségét kérte, s amikor Szűzanyánk nevéhez ért, elengedték és többé nem zaklatták.

Byrne testvér, valamilyen papra hivatkozva, még teológiai alapot is kitalált e lényeknek. Féligbukott angyalok, akik részben támogatták Lucifer bűnét, s ezért a végítélet napjáig próbációra ítéltettek, melyet itt a földön kell tölteniük. Emberekkel szembeni magatartásukat irigységük magyarázza. A következő történet egészen ördögi színben tünteti fel őket. – Egy pap éppen szekerét hajtotta éjszaka, mert beteghez hívták, amikor a sötétben valaki kicsente kezéből az ostort. Amint szolgája leszállt, hogy megkeresse, tündérek lepték el. „Atyám”, mondta, „olyan sűrűn vannak, mint a traghnean”. (A traghnean, nem biztos, hogy helyesen írtam le, egyes füvek kalászvirága, melyet pipatisztításra is használnak.) A pap elkezdett felolvasni a breviárium szövegéből (vagy inkább idézni, hiszen sötét volt), mire az ostor azonnal visszakerült a kezébe.

Az „erődök” (kőralakú kelta táborok romjai stb.) a boszorkányoké és a tündéréké és nagyon veszélyes bármit is levágni vagy elvinni ezekből. Fitzgerald testvér látott egy olyan embert, aki kiment, hogy ilyen helyen vágjon le magának egy botot, majd levágott ujjal tért vissza. Egyszer valaki egy ilyen domb mellett szántott, és ahogy jött fel a barázda mentén, tányér-, kés- és villacsörömpölés ütötte meg fülét, melyet úgy magyarázott magának, hogy biztos most ebédelnek a tündérek. Ettől annyira éhes lett, hogy azt kívánta, bár csak kaphatna ő is belőle. Azok azonban meghallották, és mire az ekével újból arra ért, kikészítettek neki egy étellel megrakott tányért, kést-villát is hozzá, pont oda, ahol a kívánságát korábban kimondta. Ezt látván ő persze meg is bánta a dolgot, mert tudta, hogy aki megeszi, amit a tündérek adnak, örökre az övék lesz, s ezért nem nyúlt az ételhez. De mielőtt még továbbállhatott volna, egyik szeme egyszer csak kifordult a helyéről és odaesett elé a tányérra. Élete végéig félszeműként kellett élnie, mert hamisan üzérkedett a tündérekkel.

1870. máj. 18. – [...] Talán még sose láttam szebb dolgot e kékcselegőnél⁴, melyet egy ideje nézegetek. Urunk szépsége nyilvánul meg általa. Belső alkata erő és kecs keveréke, mint a kőrísé is. Fejét mélyen hátrahúzza, olyan ívben, mintha egy hajóorr vonalából hajlana hátra. Ezt vonják be a ráfekvő harangocskák, sugarasan, de nem szimmetrikusan, itt-ott párhuzamosan. A kagylós szíromvégek acélkéknak tűnnek a szórt fényben, a papír háttere ellenében, köztük és mögöttük árnyékok feküsznek el. Aztán ott vannak a trombiták is a harangok belsejében, melyeket entázisuk és szájuk szögletes kiszélesedése finomít. Az egyik harang, a legelső, valahogy félrecsavart egy hosszabb kocsányt, kelyhe a többihez képest más irányba néz, és már magkezdeménye is van, mely a csengettyűk tengelyére merőleges, bár alakja egy kicsit hajlott, és ugyanebbe az irányba néz a négyszögletesen összeérő szirmokból kikerekedő kehely is. [...]

1873. ápr. 8. – A kert sarkában ledöntötték a kőrist. Először hurkot kötöttek rá: hallottam a hangot, s amint kitekintvén megláttam az ottmaradt csonkot, mérhetetlen fájdalom hasított belém és meg akartam halni, hogy ne kelljen látni többé, mint pusztítják el belső alkatait a világnak.

1874. ápr. 9. – A Kensington múzeumban a Kínába készülő fiatal franciával, Tournade testvérral. Egy görög–római szobrot néztem Melpomenéről: ezek a görög ruhák olyan vászonból lehetnek, melyek eleve hullámosan, redőszerűen hajlanak; főleg arra figyeltem fel, hogy a kebelre szórt redők olyan sallangmentesen szépek, mint a ruta vagy valami nyúlánk levelű növény hajtásai. – Volt egy japán kiállítás is, modern, melyből arra lehet következtetni, hogy művészetük él és virul: egy lappantyú és egy sárkány küzdelme egy aranyozott tálon; majd egy elefántcsont relief, nem tudom, hogy hívjam a reliefnek ezt a fajtáját, de úgy készülhetett, hogy kivésnek egyes medreket, síkokat, és azokban domborítják ki az alakokat (metszet⁵), mely nagyobb precizitást kölcsönöz az egésznek, mint egy szokványos relief, majd utolsó simítás-ként tussal még jobban kiemelik a mezőkben vagy nyomóformákban lévő alakok szélét, vagy épp e nyomóformák szélét, illetve beeső falait, de csak egyik oldalukon; teljes katonai páncéltatok is voltak maszkokkal, utóbbiak csúnyák voltak, mert az arcvonástípust is mutatták.

Ezt a jegyzetet készítettem drágakövekről – berill / vizeszöld; vörös kalcedon / élénk húsvörös, indiai vörös; almandin / lilászöld; kalcedon / 1. változat / lágy kék, 2. változat / opálos kékeszöld, 3. változat / kékeszöld, rajta csillámok, 4. változat / bágyadt sárgászöld, bágyadt olivazöld, organalila, fehér; jácint / barnászöld, bágyadt barnult skarlátvörös; krizopráz / szép félig-áttetsző zöld, 2. változat / bágyadt, rajta sötét felhőminták; szardonix / lágy kék csíkok barna alapon; topáz / fehér, buzér, sherry szín, sárga, halvány kék, repcsénypiros; a barna kalcedon lilásfeketének tűnt; jáspis (vagy kalcedon) / tompa húsbarna; krizolit / kékes felszínen sárga csillám vagy *vice versa*, és halvány sárgászöld, sárgásan áttetsző is; krizoberill / szép a kő és a neve is.

1874. aug. 13. – A védőgát mentén lesétáltunk a Kennaway alagútig, hogy nézzük a viharos tengert. Ezek a hullámtörés fázisai – amint a görgeteg teteje „hasadni” kezd (erre ez a szó, mondta az egyik hajós), habtaréjjá töredezik, mely, ha megfigyeljük, az előreszökő permet kusza csipkéződése; miután lezuhant, kócos paplanként bukfencezik ki a partra; ott tiszta hab-lepedővé simul, mely szírom- és lebenyalakzatokban rohan előre, míg fel nem ér parti kiterjedése végső határáig s ezzel egyidejűleg legtisztább és legegyszerűbb minőségét is felveszi; ezután, míg gereblyeként csúszik vissza a kavicsra, homokra stb. ágakra szakad, és minthogy nemcsak visszahúzódik, hanem általában el is dől vagy billen valamelyik irányban, szakadásai egyre szélesednek: addig terjednek, míg összeérnek, és kitisztul a víz, hogy átlátszóan tűnjön a tengerbe, és semmi se maradjon fehérségéből, kivéve azokat a hosszan lecsurgó buborékfüzereket, melyek visszautalnak törésére.

Itt nem kavicsos a part, hanem homok van, egyes helyeken pedig a szirtfalról lemállott szemcsés, már homoknak is alig nevezhető finom homokkő, szárazon vörös, nedvesen dús gesztenyebarna, melyet gazdagon tarkít a földi szeder, gondolom a túrázók öröme, valamint a borostyán és egyebek. A hullámok színe az alattuk lévő föld természetére is utal – többnyire barna, benne néhány agyagos, hirtelenvörös csík vagy elszíneződés. A védőgát megkapóan jól néz ki lentől –, fehér, vörös és kék terméskövekből épült, rajta bogárhátszerű perem, vagy szegő, vagy karnis, vagy oromkő, hogy a permet visszaverődjék és ne fröcsköljön át a fenti sétányra: ez a forma és szín óegyiptomi kinézetet kölcsönöz neki. Ahogy a falnak csapódó habos víz visszaesik, mintha önmaga tükröképeként rendeződne vissza eredeti formájába. E gépies visszaverődésnek ugyanaz az elve, mint a tükröződésnek: persze a természet általánosságban is gépies, de e konkrétumok nélkül nem látszik, hogy a gépies tartalmazza azt is, ami túlmutat önmagán.

1874. szept. 6. – Wm. Kerr-rel voltam, aki felvitt a mi dombunk mögötti dombra (a mienk a Mynefir); rekettyés, hangás domb volt, melyről panoráma nyílt az egész vidékre, fel az egész völgyre Ruthin felé és le a tengerig. Lefelé nézve pedig közel volt az a hasadék, melyben Bodfari és Caerwys fekszik. Ólomszürke volt az ég, felhőkkel átszótt, a föld pedig tele sápadt, súlyos, de egymástól mégis élesen elütő színnel. Snowdown felé a magaslatok felhőbe rejtőztek, de messzeségüket és borújukat így is megmutatták. A közelebbi dombok peremét a völgy másik oldalán éléssé, szépen elkülönültté és csillogóvá tette az emelkedő fény. A völgy egész hosszában a dombok végig folyamatos vonalat róttak a láthatárra. Messze, déli irányban, az egyik dombok-övezte medencében, mintha valami fémesen kék virág terjedt volna el.

E panorámától, de főként a völgy látványától átéreztem, hogy Wales mennyire belém sugárzik⁶ és elbűvöl. Amikor idejöttem, még vágy is ébredt bennem, hogy valamilyen hittérítő munkát végezzek Wales-ben. Elkezdtem tanulni a walesi nyelvet is, de ezzel talán más céloom is volt. Amikor azonban a lelkigyakorlat első napján a rektor tanácsát kértem az ügyben, azt mondta, hogy ha nem pusztán a walesiek közötti munka kedvéért tanulom, akkor nem javasolja. Rájöttem tehát, hogy abba kell hagynom. Ezzel egyidőben úgy tűnt, zenetanulásom is véget ér. És bár csalódás volt abbahagyni ezeket, mert érdekelték – keservesen életunt lettem, könynyeim is hullottak jócskán, talán nem teljesen Isten keblére, de míg sóhajtoztam és zokogtam neki, egy kicsit férfiatlanul oda is – furcsa módon pont amikor abbahagytam a nyelvtanulást, akkor született meg bennem a vágy, hogy Wales-ben legyek hittérítő, s e célért bármit feláldoztam volna; amikor azonban mindezt a helyes választás szentignáci szabályaiival egybevettem, úgy döntöttem, mégsem ezt választom.

1874. okt. 8. – Szép, fényes napra virradt. A hegyeken hótaréjok látszottak. Barraud társágában átsétáltam Holywellbe, megfürödtünk a forrásvízben és nagyon vidáman tértünk haza. A víz látványa, hogy üvegtiszta volt, berill- és akvamarinzöld, s ahogy felszíne a forrás erejétől meg-megrezdült és kitöltötte a csillag alakú medence öt ágát, egészen megigézett. Valamikor az utóbbi másfél hónapban (Di Pietro atya elmondása szerint) meggyógyított egy sérvben szenvedő liverpooli fiatalembert, azt hiszem Arthur Kent volt a neve. A forrás nem szűnő áradása és az évszázadok óta tartó csodás gyógyulások sora ámulatba ejtett: kicsoda adományt kapott egy szent Istentől, s az milyen érzékelhetően, természetesen és kegyesen utal vissza spirituális eredetére (összhangban Szent Winfrida mártíromsága és újraélesztése történetével), és mint tereli vissza gondolataimat a térbeli forrásból az időbeli forráson keresztül az örökkévaló forráshoz: a víz nyomása, frissessége és bősége most is itt lebeg szemem előtt.

Olty Péter fordítása

- 1 *The Journals and Papers of Gerard Manley Hopkins*, ed. H. House, Bombay: OUP, 1959.
- 2 A lelkigyakorlat vezetője szentírási szöveghelyeket jelölt ki a noviciusoknak, hogy másnap azokról elmélkedjenek.
- 3 Valószínűleg „levéltáros”.
- 4 Angol kékesengő (*Hyacinthoides non-scripta*).
- 5 Talán mélyrelif, a leírás nem egyértelmű.
- 6 *Instress*: szó szerint benyomás vagy benyomat, de mivel Hopkins másutt *outstress*ről is beszél, a két szó közti kapcsolat megőrzése kedvéért besugárzásnak fordítjuk, az *outstress*t pedig kisugárzásnak. A dolgok besugárzása a belső alkat (*inscape*) felismerésének aktusa a szemlélőben.